

Inleiding

We bevinden ons ineens in een ingewikkelde tijd. Een tijd waarin niet langer in groepen bij elkaar kunnen zijn. Dit raakt ons. Zowel op persoonlijk als ook op professioneel gebied.

Deze tijd vraagt om herziening van een aantal basisprincipes. In de afgelopen maanden zijn we erachter gekomen dat 'kleine' oplossingen niet werken. We moeten rigoureus het roer omgooien. Op alle gebieden. Ook op het gebied van 'onderwijs' en 'leren'.

Basisprincipes onderwijs

In mijn werk heb ik de afgelopen jaren ontdekt dat je in het onderwijs, of beter nog, bij elke vorm van leren, uit kunt gaan van twee basisprincipes:

- Iedereen kan leren
- Iedereen wil leren

Iedereen kan leren

Ieder mens heeft dezelfde biologische opbouw. Zo hebben we ook allemaal hersenen. Deze kunnen we allemaal gebruiken. Daaruit is te concluderen dat iedere mens in staat is om te leren

Iedereen wil leren

Als mens hebben we allemaal de drang om verder te komen. Om onszelf te ontwikkelen. Op professioneel gebied en op persoonlijk gebied. We hebben het vermogen om ons aan te passen. En dit is nodig. Immers de wereld om ons heen verandert. Wij veranderen; we worden ouder en hebben andere behoeftes. Dat wakkert in ons de behoefte aan om te leren.

Is het dan zo eenvoudig? Kunnen we dan zo gemakkelijk nieuwe kennis tot ons nemen? Helaas niet. Het vergaren van nieuwe kennis kent twee grootheden:

- Hoe
- Wat

Hoe

Bij het 'hoe' kijken we naar de manier van leren. Op wat voor manier wordt dit aangeboden? Is dit een manier die voor ons acceptabel is? Of liever nog: prettig? Waar voor de ene persoon geldt dat het leren vooral uit een boek werkt, gaat een ander liever direct aan de slag. Hierover zijn diverse theorieën geschreven.

Wat

Een tweede grootheid is het 'wat'. Het onderwerp. De wet van Archimedes bijvoorbeeld. Hoe een elektromotor werkt. Het nieuwe koffiezetapparaat.

Leren is een combinatie van deze twee. Waarom lukt het ons wel om te leren hoe de nieuwe Iphone werkt, maar worstelen we met een belastingaangifte? Waarom vinden veel studenten wiskunde ingewikkeld maar omarmen ze nieuwe digitale platformen?

Simpel, als leren een combinatie van beide is, dan komen we eenvoudig tot de conclusie dat als het onderwerp voldoende belangrijk is, de manier minder van belang is. Dit geldt andersom ook; soms is het aanbod, de manier van leren zo leuk, dat het onderwerp eigenlijk niet meer ter zake doet.

Het hier en nu

We zitten middenin een tijd, waarin we terug moeten naar de basis. Wat is leren, en waarom lukt het niet (goed) om hier mee om te gaan? Dit hadden we eigenlijk ons al eerder moeten afvragen, maar door COVID-19 is dit proces in versnelling gekomen.

In onze samenleving doen we bijna alles digitaal. Vanuit het onderwijs gezien merken we dat studenten een groot leven doorbrengen met nieuwe media. En toch, als wij veel digitaal aanbieden, wordt dat niet goed opgepakt. Hoe komt dit? Dit heeft volgens mij te maken met de fasering van het aanbod. Ik onderscheid hierin vier fasen:

Fase 1:

De eerste fase kenmerkt zich door een groot traditioneel repertoire. We blijven onderwijs aanbieden volgens de oude manier. Klassikaal. De docent als bron van kennis, fysiek in contact met de studenten. Digitale media worden wel gebruikt, maar als ondersteuning voor het fysieke 'lesgeven'.

Fase 2:

In de tweede fase wordt in principe hetzelfde aanbod gerealiseerd als in de eerste fase. Alleen worden de lessen nu niet gegeven in dezelfde ruimte. De docent geeft op afstand les. Maar de situatie verandert verder niet.

Fase 3:

Wanneer we erachter komen, dat fase 2 niet werkt, gaan we (deels) anders denken. We organiseren een hybride lessituatie. Deels wordt dit verzorgd door interactie met de docent, deels niet. Echter het curriculum en de opbouw van de opleiding blijven grotendeels gehanteerd.

Fase 4:

Wanneer we de kans zien om het reguliere onderwijs te ontstijgen, komen we in een vierde fase terecht. We gaan ons herbezinnen op 'onderwijs' en aanbod. We omarmen nieuwe methodieken, die ons ten dienste staan om ons uiteindelijke doel te bereiken en we kunnen ons huidig denken loslaten.

Er zijn natuurlijk allerlei tussenvarianten denkbaar, maar om een eerste grove indeling te maken, kan dit model met de vier fasen behulpzaam zijn. Daarnaast kan het zijn, dat binnen één instelling men in verschillende fasen zit. Of dat bepaalde onderwerpen middels een andere fase aangeboden worden.

Hoe wordt er dan gewerkt aan nieuwe oplossingen? Hoe wordt er gekeken naar 'vernieuwing'? vanuit de praktijk herken ik hierin **vijf verschillende niveaus**:

Micro: de docent

Bij micro-oplossingen zoekt de individuele docent naar oplossingen. Dit zijn oplossingen die voor hemzelf werken, zonder dat er overleg is binnen of buiten de organisatie

Meso: vakgroep

Wanneer we een stapje verder gaan, dan wordt er naar oplossingen gezocht binnen de vakgroep of het vakgebied. Nog steeds binnen de eigen school. Docenten maken onderling afspraken over een werkwijze en stemmen werkzaamheden af.

Macro: school

Als er binnen de instelling als geheel gezocht wordt naar oplossingen en naar mogelijkheden, is er sprake van het volgende niveau: macro.

Meta: scholengroep

Er zijn diverse samenwerkingsverbanden, zoals de VO raad en de MBO raad. Wanneer er op dit niveau gewerkt wordt aan nieuwe manieren van leren, dan zou je dit meta-niveau kunnen noemen.

Mega: Nederland breed

Nog een stap verder is het zoeken naar oplossingen, waarbij de ontschotting tussen de verschillende onderwijssoorten heeft plaatsgevonden. We zoeken 'oplossingen voor onderwijs', in plaats van 'oplossingen voor HBO'.

De uitdaging:

Als we bovenstaande zouden combineren tot één gedachte, dan kunnen we stellen dat:

Mensen willen en kunnen leren, mits we hen op de juiste manier aanspreken. Afstandsonderwijs is één van die aansprekende vormen. Maar doordat we niet in de juiste fase zitten en doordat we niet verder komen dan meta-niveau-oplossingen, lukt het ons niet om de juiste toon te zetten.

De oplossing ligt dus in het veel verder vooruit kijken, ontschotting, en samenwerking.

Dit heeft mij aan het denken gezet. Stel dat je het potentieel van alle opleiders en mogelijkheden die we beschikbaar hebben, zouden ontsluiten en beschikbaar zouden hebben. En dat je niet langer als opleider zoekt naar oplossingen, maar als land. Dat je bijvoorbeeld geen lessen Engels ontwikkelt voor HAVO, maar niveau-onderwijs, wat je later koppelt aan een opleiding. Dan zou je de ontwikkeling centraal kunnen doen, wat een enorme efficiency slag zou zijn. Wat weer ruimte geeft voor andere ontwikkelingen. En meer tijd voor begeleiding.

En stel, je zou gebruik maken van de infrastructuur die er al ligt. Je zou een onderwijsaanbod kunnen doen door een uitgekiend samenspel van docent, internet, televisie, enzovoort. Waarbij je in de ontwerpfase al zoveel mogelijk gebruik maakt van bestaande systemen.

Zou dat kunnen?

Ik denk het wel. Er is zoveel goede en mooie content beschikbaar, dat het jammer zou zijn, om dit niet te benutten. Kookles? 24-kitchen. Techniek? A car is born. Gastvrijheid? Fawlty Towers. En ga zo maar door.

We zijn dus eigenlijk op zoek naar mega-oplossingen, om in de vierde fase te komen. Of, andersom gerekend, vanuit de vierde fase kunnen en willen we kijken naar mega-oplossingen.

Hoe zou dat kunnen?

Wanneer we vanuit centrale sturing (ministerie van onderwijs) onszelf als opdracht zouden stellen om te komen tot bovengenoemde oplossingen, waarin een ieder meedenkt vanuit kracht en mogelijkheden, zou dit kunnen. We raken dan in de 'mega-stand', waarin we gebracht moeten worden. En we raken dan uit de 'lagere belangen' op de andere niveaus. Door centraal en op Mega-

niveau te ontwikkelen, kunnen we de ontwikkel- en denkkraft verdelen, waardoor een dergelijk aanbod eenvoudig te realiseren is.

We moeten dan wel onderscheid maken tussen het 'nu' en de 'toekomst'. Op dit moment hebben we te maken met een dringende vraag. Door het ontsluiten van het huidige aanbod, kunnen we kijken hoe we kunnen combineren en hoe we kunnen kijken op welke manier we snel tot een aanbod kunnen komen. Voor de toekomst moeten we met dezelfde denkkraft gaan kijken naar het onderwijs van de toekomst en de bijbehorende toekomst. Dit zullen parallelle processen zijn; ze zullen deels samenvallen. En door nu gebruik te maken van de content die op diverse media en in diverse platformen beschikbaar is, kunnen we ons snel richten op het 'hoe'. Het 'wat' is er namelijk grotendeels al, alleen moeten we anders kijken.

Tegelijkertijd moeten we kijken naar het gigantisch potentieel wat nu ineens beschikbaar gekomen is op personeel gebied. Er zit nu een grote groep professionals thuis, die heel goed ingezet kunnen worden binnen dit proces. En er is een enorme hoeveelheid ruimte beschikbaar! Denk bijvoorbeeld aan de hoeveelheid koks, die nu niet ingezet worden. En de keukencapaciteit die nu beschikbaar is. Hoe kunnen we dit integreren in dit aanbod?

Een resultaat

We kunnen straks een spoorboekje vaststellen, wat bestaat uit een hoeveelheid real-life lessen, online coaching, beschikbaarheid van games, MOOC's, televisieprogramma's, toegesneden op de wensen van de student. De docent/coach zal in dit geval procesbegeleider worden, en meer tijd en aandacht voor de student hebben. De student zal door dit gevarieerde aanbod meer kennis en vaardigheden tot zich nemen, wat tot betere resultaten zal leiden.

Hoe nu verder?

Dit is een eerste versie, genoteerd vanuit een beeld wat ik heb. En gecombineerd met een aantal eerdere inzichten. Met de opmerkingen, kritische noten van u als lezer wordt er een nieuwe versie ontwikkeld, welke richting ministerie gaat.

Het idee is dat dit gaat leiden tot een opdracht, waar een kleine en flexibele groep, geformeerd vanuit verschillende geledingen, mee aan de slag gaat. Hoe kunnen we dit model nog scherper krijgen? Wie hebben we hiervoor nog meer nodig?

We vragen het ministerie om regie te nemen in dit traject. Immers heel onderwijs-land is gebaat bij samenwerking en ontsluiting van mogelijkheden.

Als iedere sector meewerkt, is de financiering eenvoudig; dit kan grotendeels gebeuren vanuit de beschikbare middelen. Het model zal in de toekomst een besparing opleveren in plaats van geld/inzet kosten. En deze besparing kan ten goede komen aan de lerende. Door extra coaching, extra content enzovoort.

Mag ik u uitnodigen mee te denken?

Lambert Smit

November 2020